مجموعه چکیده مقالات

نخستین همایش زبانشناسی نقشگرا

همدان، دانشگاه بوعلی سینا

۱۱و۱۲ شهریور۹۴

ساخت تجربه‌گر در گویش تاتی جوبَنی

راحله ایزدی‌فر: دانشجوی دکتری زبان‌شناسی دانشگاه بوعلی‌سینا همدان

گویش جوبَنی از گویش‌های تاتی، از شاخهٔ شمال غربی گروه زبان‌های ایرانی به شمار می‌رود و هم‌اکنون در روستای جوبَن رایج است. این روستا در دهستان رستم‌آباد جنوبی در بخش مرکزی شهرستان رودبار در استان گیلان واقع است. تنها اثری که به گویش جوبنی اختصاص دارد کتاب فرهنگ علیزاده جوبنی (۱۳۸۹) است که برای برخی از واژگان جوبنی، مثالی در قالب جمله آورده است و از این جملات در اینجا به عنوان پیکره زبانی گویش جوبنی استفاده شده است. هدف از تحقیق کنونی، بررسی ساخت‌های حاوی فاعل تجربه‌گر در گویش جوبنی است که نمونه‌ای از آنها در مثال زیر نشان داده شده است:

mə-rə	dard	bokord.	ناراحت شدم./ دردم آمد.
1Sg-Obl	pain	do.Pst.3Sg	

پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ساخت‌های مذکور در جوبنی دارای ویژگی‌های زیر هستند:

- فعل این جملات فعل مرکب است و با فاعل مطابقت ندارد و همواره دارای شناسهٔ سوم شخص مفرد است.
- فعل این جملات فعلی رخدادی نیست بلکه به نوعی فرایند ذهنی یا حسی اشاره دارد.
- فعل این جملات دارای معنای اصطلاحی (واژگانی) است. مثلاً معنای فعل مرکبی مانند dəl â.git.an "میل داشتن به چیزی" را نمی‌توان از جمع معانی اجزای آن یعنی dəl "دل" و â.git.an "گرفتن" به دست آورد.
- افعال این جملات نیازمند فاعلی است که نقش معنایی تجربه‌گر (experiencer) داشته باشد. به عبارت دیگر، در این جملات، نقش معنایی فاعل تجربه‌گر است و نه عامل.
- از آنجا که ضمایر متصل یا واژه‌بستی در گویش جوبنی وجود ندارند، بر خلاف زبان فارسی و برخی گویش‌های تاتی، در این ساخت‌ها هیچ ضمیر متصل یا پی‌بستی به اجزاء فعل مرکب متصل نمی‌شود و در صورتی که فاعل جمله ضمیر باشد، صورت منفصل ضمایر برای نشان‌دادن فاعل این ساخت‌ها به کار می‌رود.
- فاعل این جملات الزاماً با یکی از واج‌گونه‌های حالت‌نمای غیرمستقیم یعنی -râ یا -â یا -rə نشان داده می‌شود.
- برخلاف جملات معمول جوبنی که در آنها به علت وجود مطابقه بین فاعل و فعل، فاعل قابل حذف است، حضور فاعل در ساخت‌های مورد نظر الزامی است و در صورت حذف فاعل، جملهٔ حاصل غیردستوری است.
- همکردهایی که با بخش غیرفعلی در این ساخت‌ها می‌آیند محدود به فعل‌های خاصی همچون افعال gitan "گرفتن"، kordan "کردن"، biyan "بودن"، ziyan "زدن"، katan "افتادن"، bardan "بُردن"، umiyan "آمدن"، šiyan "رفتن" و فعل‌های پیشوندی حاوی آنها است.